

درباره قانون اساسی و تدوین متمم آن

کمیته مرکزی حزب توده ایران با احساس مسئولیت کامل نسبت به وظایف ملی و میهنی که برعهده دارد، قانون اساسی جدید را، که توسط مجلس خبرگان، شامل ۱۷۵ اصل در ۱۲ فصل تدوین گردیده، مورد بررسی دقیق قرار داده است. این بررسی موازی با جریان کار مجلس خبرگان، به هنگام تدوین قانون اساسی جدید، ضمن مقایسه با متن پیش نویس قانون اساسی انجام شد و بخش مهمی از آن در روزنامه «مردم» (از شماره ۵۶ تا ۸۵) انعکاس یافت.

در این بررسی معلوم شد که مجلس خبرگان اصول جدیدی که در پیش نویس بود، تدوین و تصویب مینماید، برخی از اصول پیش نویس را حذف میکند برخی اصول را درجهت تکمیل بدان میافزاید. در مجموع میتوان گفت که قانون اساسی جدیدی تدوین و تصویب گردید که از جهاتی نسبت به پیش نویس منفی و از جهاتی مثبت است. سبب پیدایش جهات منفی آن بود که گروهی از نمایندگان مجلس خبرگان که از لحاظ تعداد در اقلیت و کمتر از ۲۰ رأی بودند، با استفاده از قاعده درستی که هر اصلی از قانون میبایستی با $\frac{2}{3}$ آراء تصویب گردد و با استفاده از غیبت برخی از نمایندگان، که معمولاً در هر جلسه حدود ۱۰ نفر بود، توانستند مانع از تصویب اصول معینی گردند و در مواردی از طریق امتناع از دادن رأی، یا طرح پیشنهادهای جدید، توانستند اراده خود را بر اکثریت تحمیل کنند. در هر حال قانون اساسی جدیدی تدوین گردید که از جهاتی موجب نگرانی و از جهاتی

باعث خرسندی است. از مسائل فرعی و از جزئیات قابل تنقیح در اصول مختلف که بگذریم، نگرانی ناشی از اصول مربوط به مبنای حاکمیت و اعمال آنست. اگر اصول مربوط به حاکمیت (یعنی اصول مربوط به ولایت فقیه، رهبر و شورای رهبری و شورای نگهبان و غیره) منحصرأ برای دوران حیات امام خمینی تدوین شده بود، حزب توده ایران کمترین تردیدی در صحت آنها نمیداشت. ولی قانون اساسی برای دورانی دراز و برای نسل آینده تدوین میشود و لذا این پرسش مطرح است که: آیا در دورانهای آینده، نظیر امام خمینی را بعنوان مرجع تقلید و رهبر مورد قبول و بلامنازع توده‌های میلیونی مردم، هر چند گاه یکبار میتوان یافت؟ و اگر نتوان یافت، تمرکز این همه قدرت و اختیار، که مستقیم و غیرمستقیم از طریق اصول ۴ و ۵ و ۹۱ تا ۹۹ و ۱۰۷ تا ۱۱۰ به یک فرد تفویض گردیده، زمینه فراهم نخواهد کرد که حاکمیت فردی جایگزین حاکمیت خلق گردد؟

از سوی دیگر، در قانون اساسی جدید، علاوه بر اضافات مثبتی نسبت به پیش‌نویس— نظیر اصول مربوط به حق کار و حق آموزش رایگان و حق مسکن و دیگر حقوق رفاهی و تصریح وظیفه دولت در ایجاد امکانات برای تحقق این حقوق— فصلی شامل اصول ۴۳ تا ۵۵ درباره اقتصاد و امور مالی تدوین گردیده که مثبت و در چارچوب معینی مترقی و پاسخگوی انقلاب استقلال طلبانه و خلقی ماست.

حزب توده ایران از تدوین و تصویب این اصول در قانون اساسی جدید بسیار خرسند است.

علاوه بر این حزب توده ایران خشنود است که بنا به اعلام وزارت کشور، قانون اساسی جدید متعممی خواهد داشت و امیدوار است که این متمم چنان تدوین گردد که نه فقط نقائص قانون اساسی را رفع کند، بلکه مبنای خلقی حاکمیت را استحکام بخشد.

حزب توده ایران، بهنگام انتشار پیش‌نویس قانون اساسی، به پوست نامه سرگشاده‌ای به ریاست دولت موقت، در مورد مسایل عمده پیشنهادهایی در ماده ارائه داد که خوشبختانه محتوای چند ماده از آنها و بخصوص محتوای ماده یکم مربوط به مسئله مهم نظام اقتصادی کشور، در قانون اساسی جدید انعکاس یافته است.

اکنون قرار است متعممی بر قانون اساسی افزوده شود، ما باز، ضمن پرهیز از ارائه پیشنهادهایی که میتوان برای تنقیح و تکمیل فروع و جزئیات اصول متعددی از قانون اساسی داد، چند پیشنهاد درباره مسائل مهم و عمده‌ای که در تثبیت دستاوردهای انقلاب و تأمین و تضمین پیروزی نهائی آن نقش مؤثری خواهند داشت، مطرح میکنیم، با این امید که مورد توجه جدی و کامل قرار گیرند:

۱- در متمم قانون اساسی، لازم است تصریح شود که مبنای حاکمیت، خلق است، تمام قوا از آن مردم است و مردم بر مقدرات کشور و مقدرات خود حاکمند و هر قدرت دیگری ناشی از مردم است و نحوه اعمال این حاکمیت نظام شورائی است.

در قانون اساسی جدید این نظام شورائی بگونه‌ای که وسیله حاکمیت خلق باشد، مشخص نگردیده است. در اصل هفتم آمده است که: «شوراها» از ارکان تصمیم‌گیری و اداره امور کشورند». ولی در فصل شوراها بجای اینکه بر روی حق و اختیار «تصمیم‌گیری و اداره امور» شوراها تأکید شود، اختیار آنها به «نظارت» تنزل یافته است.

اگر متمم قانون اساسی بر مبنای طرح نظام شورائی مجاهد فقید طالقانی و این بیانات امام خمینی - که بگفته آقای موسوی اردبیلی - «در پاریس فرمودند، پس از سقوط رژیم طاغوتی باید اول شوراهای خلقی و واقعی از پائین به بالا تشکیل شوند و اختیارات را بدست گیرند تا اساس حکومت را به صاحبان اصلی قدرت منتقل کنند، تا صاحبان سرنوشت، در سرنوشت خود آزاد باشند» اصولی درباره تفویض اختیارات تصمیم‌گیری و اجرایی تدوین کند، بنحوی که حاکمیت خلق از طریق شوراها قابل اعمال گردد، اقدام اساسی مهمی در تثبیت و تحکیم دستاوردهای انقلاب و تأمین و تضمین پیروزی نهائی آن انجام داده است.

۲- در قانون اساسی جدید درباره حق اقلیتهای ملی (آذربایجانی، کرد، بلوچ، ترکمن و عرب) در مورد اداره امور داخلی و محلی خود و رفع هرگونه ستم ملی و هرگونه تبعیض اقتصادی، سیاسی و فرهنگی (از جمله تدریس به زبان مادری) که نام آنها میتوان «خودمختاری» یا «خودگردانی» یا هرنام دیگری گذارد، اصلی تصریح نگردیده است. پیشنهاد میشود که در متمم، اصل یا اصولی که این حق را برای اقلیتهای ملی در چارچوب تمامیت ارضی ایران تضمین کند، گنجانده شود. این حق را امام خمینی نسبت به خلق کرد پذیرفته و اعلام کرده است و لذا میتوان و باید آنها نسبت به دیگر خلقهای غیرفارس نیز در سطح کشور پذیرفت. تصریح این حق در متمم قانون اساسی و اجرای عملی آن، اتحاد داوطلبانه و مستحکم خلقهای ایران را در چارچوب تمامیت ارضی کشور تأمین میکند.

۳- در قانون اساسی جدید برابری واقعی حقوق زن و مرد فقط «در برابر قانون» و «در حمایت قانون» ذکر شده است، که به معنای برابری زن با مرد نیست. در متمم ضرور است که در اصل یا اصولی برابری کامل زن و مرد در تمام زمینه‌های زندگی، یعنی در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، اداری (احراز مشاغل در تمام رشته‌ها) مالی، قضائی، مدنی (زناشویی و خانوادگی)، اجتماعی و فرهنگی تضمین شود.

۴- در قانون اساسی جدید اصلی به نظام اقتصاد روستائی اختصاص نیافته است. در متمم قانون اساسی ضرور است که در اصل یا اصولی مبانی نظام اقتصاد روستائی، منکی به اجرای اصلاحات بنیادی ارضی بر مبنای «زمین به کسی تعلق دارد که بر روی آن کار میکند» و منکی به ایجاد و گسترش شرکتهای تعاونی تولیدی روستائی، که با شرکت داوطلبانه کشاورزان زحمتکش تشکیل مییابد، و نیز منکی به ایجاد کشتزارهای وسیع و مؤسسات دام‌داری بزرگ دولتی برای دستیابی به کشاورزی معاصر خودکفا مشخص گردد.

۵- در اصل ۱۳۲ قانون اساسی جدید سخن از «تجدیدنظر در قانون اساسی» بمیان آمده

است. ولی در تمامی قانون اساسی هیچ اصل یا اصولی در اینباره، که در چه موقع تجدیدنظر در قانون اساسی ممکن یا ضرور است و چگونه و بچه وسیله این تجدیدنظر بعمل خواهد آمد، ذکری نرفته است. در متمم قانون اساسی ضرور است در اصل یا اصولی این نقص مرتفع گردد و در آنها شرایط و حالاتی که تجدید نظر در قانون اساسی را ممکن یا ضرور می سازند، مشخص گردند و نیز نحوه و وسیله اجرای این تجدیدنظر را که به نظر ما می تواند مجلس مؤسسان باشد معین گردند.

۶- در قانون اساسی جدید اصولی در مورد تأمین آزادیهای دموکراتیک (اصل ۹ و اصول ۲۲ تا ۲۷) تدوین شده، از جمله اصل ۲۶ در مورد آزادی فعالیت احزاب، جمعیت ها، انجمن های سیاسی و صنفی و انجمن های اسلامی یا اقلیت های دینی. ولی نظر به اینکه می بایستی ثمره فعالیت آزاد احزاب سیاسی در اداره امور کشور منمکس گردد- والا آزادی آنها مفید فایده ای از لحاظ رشد جامعه نخواهد داشت- در متمم قانون اساسی لازم است اصل یا اصولی در تأمین حق شرکت احزاب در مجلس شورای ملی و شوراها تدوین شود. حزب توده ایران مصرا نه پیشنهاد می کند که اصلی در متمم قانون اساسی با این مضمون تصریح شود:

«کرسیهای نمایندگی مجلس در سطح کشور و شوراها به نسبت آرائی که بهر یک از سازمانها و احزاب شرکت کننده در انتخابات داده شده است، توزیع میشود».

در غیر اینصورت این وضع میتواند پیش آید که در شرایط مشخصی، ۴۹ درصد از مردم ایران در مجلس نماینده ای از خود نداشته باشند و در مجلس، با اتکاء اقلیتی از آراء مردم، تصمیماتی درباره سرنوشت همه مردم اتخاذ گردد.

کمیته مرکزی حزب توده ایران

۱۳۵۸/۹/۳